

Dobrý tip na výlet může být návštěva bývalé saské pevnosti Königstein, ležící na vysokém pískovcovém masivu v nadmořské výšce 240 m na levém břehu Labe, asi 15 km západně od Hřenska.

» Jádrem pevnosti Königstein představuje tzv. Georgenburg, přestavěný ze středověkého hradu Kaiserburgu

Prohlídka pevnosti KÖNIGSTEIN

MGR. MARTIN DUBÁNEK

Původně středověký hrad z 12. století patřil k Českému království, a i když byl několikrát zastaven, součástí vedlejších zemí Koruny české zůstal až do počátku 15. století. Teprve po tzv. Doninském sporu jej na počátku 15. století dobyl míšeňský kurfiřt Vilém I., který jej v roce 1408 získal natrvalo. Význam hradu jako vojenského sídla vzrostl zejména po vytýčení česko-saské hranice v roce 1459. Saský kurfiřt August (1557–1586) nařídil v roce 1563 vyhloubení studny, neboť voda byla tehdy zachytávána pouze do cisteren.

V roce 1585 nařídil kurfiřt Christian I. (1586–1591) přestavbu hradu

na zemskou pevnost, která se rozkládá na celém skalním masivu o rozloze 9,5 ha. Tehdy byl položen základní kámen bateriové dělostřelecké věže Christiansburg, později přestavěné na barokní letohrádek. Pískovcový masiv byl obklopen hradbami a na západě začala stavba nového vstupu. Původní středověké opevnění bylo přestavěno a vznikla mohutná brána a komplex budov označovaných jako Georgenburg. Dále byla postavena kasárna (dnešní stará kasárna) a zbrojnice (současná stará zbrojnice). Do roku 1600, kdy tato stavební etapa skončila, byla postavena ještě jedna bateriová věž. V letech 1621–1622 byl vybudován

Magdalenenburg, renesanční zámeček nad sklepy středověkého pivovaru. V současné době se v těchto prostorech nachází velký sádrový model pevnosti a také zajímavá expozice horské služby.

V roce 1631 byl ke komplexu brány a Georgenburgu přistavěn reprezentační Johannův sál (na počest kurfiřta Jana Jiřího, 1611–1656), po požáru v roce 1816 přestavěný na novou zbrojnici. Vstup do pevnosti chránil Georgenbastion postavený v letech 1669–1679.

Další stavební etapu můžeme spojit s vládou kurfiřta Fridricha Augusta I. Saského (Silného), který současně působil jako polský král August II. (1694–1733). Práce probíhaly od roku 1715. Tehdy byla přestavěna kasárenská budova, zvýšená o nové patro. V roce 1716 byla pro ochranu studny postavena budova, která byla velkorýse přestavěna v letech 1735–1737. (V roce 1870 sloužila pevnost v prusko-francouzské válce jako zajatecký tábor, kapacita dosavadních rumpálů nestačila, a proto byl v roce 1871 instalován parní stroj pro čerpání vody.)

Za vlády Fridricha Augusta I. byla především posílena obrana vstupu do pevnosti, realizovaná v letech 1729–1735. Jednalo se o kleště s kasematovými prostory a předsunutý ravelin s bránou. Prostor vstupu byl dále posilován v letech 1755–1802. Stavba byla přerušena vypuknutím sedmileté války v roce 1756–1763 a práce pokračovaly od roku 1790. Vstup do pevnosti umožňoval tzv. Červený most vybudovaný v roce 1792, který je současnou první branou a vstupem pro pěší turisty.

» Saský osmnáctifuntový móřdíř ráže 190 mm z roku 1817

» Atypická lafetace pro palbu šestifuntového kanonu (ráže 90 mm) do údolí

Měně pohybliví návštěvníci se mohou do pevnosti dostat za zvláštní poplatek pomocí moderního výtahu. Dodejme, že již v roce 1589 byl zřízen výtah, či spíš jeřáb pro dopravu materiálu pomocí šlapacího kola. Po přestavbě pevnosti na uzávěrový fort zde byl instalován nákladní výtah poháněný parním strojem. V roce 1736 bylo postaveno šest pracháren a v letech 1767–1832 byly zbudovány na jihovýchodní straně nové kasematové prostory, které zahrnovaly například pekárnu.

Pokud jde o válečné akce, pevnost nesehrála téměř žádnou roli v sedmileté válce, ale ani v době napoleonských válek. Po prohře u Jeny v roce 1806 vstoupil kurfiřt Fridrich August III. do rýnského spolku a Sasko se v letech 1806–1918 stalo královstvím. V pevnosti byla v roce 1813 francouzská posádka a v době evropské revoluce v letech 1848–1849 se zde ukrývala královská rodina. Pevnost nesehrála žádnou roli ani v roce 1866 v době prusko-rakouské války, ve které, jak známo, bylo Saské království spojením s habsburskou monarchií.

Po sjednocení Německa byla pevnost Königstein začleněna jako jediná bývalá saská pevnost do nově vytvářeného systému obrany Německa. Od 70. let do roku 1899 tak došlo k postupné přestavbě do podoby atypického uzávěrového fortu, neboť pevnost měla palbou přerušit provoz na tzv. sasko-české železnici dokončené v roce 1851. V době prusko-francouzské války zde začali francouzští zajatci v roce 1870 budovat nové dělostřelecké baterie. Po roce 1880 byly postaveny tři odolná, do země zapuštěná kasárna, vojenská nemocnice, muniční sklady a přestavěno osm otevřených dělostřeleckých baterií.

První z odolných kasáren (současná válečná kasárna II) pro velitelství dělostřelectva pevnosti byla zřízena již v roce 1880. V letech 1884–1885 následovala přestavba jižních kasemat, přičemž vznikla současná třípatrová válečná kasárna III, která

mi jsou vystaveny nejstarší pevnostní mozdíře. Dominují zde například osmnáctifuntový mozdíř z roku 1817 přibližné ráže 190 mm, čtyřicetiosmfuntový mozdíř z roku 1777 přibližné ráže 283 mm s dostřelem asi 1000 kroků, jeho muniční vůz z roku 1790 a těžký šedesátifuntový mozdíř z roku 1775 ráže asi 30 cm. Kromě dělostřeleckých hlavních, dělostřelecké munice a několika replik uniforem jsou k vidění

» Baterie rekonstruovaných děl na bastionu (Georgenbastion) z let 1669–1679

dnes slouží jako útulná restaurace. Nejzajímavější a nejmodernější jsou válečná kasárna I (Kriegskaserne I) vybudovaná v letech 1888–1889. Sloužila od roku 1890 k ubytování dělostřelců ze 7. baterie. Postavení jejich čtyř houfnic byla umístěna přímo na střeše kasáren. Stropy byly obloženy granitovými bloky a měly odolnost proti zásahům z tehdejších kanonů do ráže 15 cm. Muniční sklad baterie č. 7 se nacházel jako samostatná stavba vedle. V ní se mimochodem dochoval systém muničních výtahů.

Na přelomu 19. a 20. století byla pevnost konstrukčně zastaralá a její pevnostní funkce byla zrušena v roce 1913.

Jak bylo obvyklé, v letech 1591–1922 plnila pevnost i věžeňskou funkci. V 19. století zde byli věznění političtí vězni a revolucionáři (např. Michail Bakunin) a také v první a druhé světové válce se zde nacházely zajatecké tábory. Je známo, že z tábora Oflag IV B, který byl v pevnosti umístěn za druhé světové války, uprchl významný francouzský generál Henri Giraud. V letech 1949–1955 byla pevnost zneužita pro „převýchovu“ odsouzených mladistvých, kteří nezapadali do představ tehdejších elit NDR o morálce.

Z prohlídky pevnosti lze zdůraznit dvě velice dobře vytvořené stálé pevnostní expozice. Jedna se nachází ve staré zbrojnici z roku 1594. V přeze-

vzácné ruční palné zbraně, například saská větrovka z roku 1775 (C. F. Reissmueller, Bautzen).

Snad ještě hezčí expozice je umístěna v nové zbrojnici a je zaměřena na pevnostní zbraně a pevnostní tematiku od 19. století do konce druhé světové války. Z nejstarších exponátů je vystavena lafeta pro palbu ze svahu, 32funtový mozdíř v roce 1812 o přibližné ráži 24 cm s dostřelem 1817 m, revolverový kanon ráže 37 mm vz. 1873 vyrobený v roce 1886 firmou Gruson v Magdeburku, 15cm kanon jako standardní výzbroj pevnosti Königstein v letech 1877–1912 a kolekce nejruznějších hradebních pušek (např. Dreyse M 1865 ráže 23,5 mm).

Mezi exponáty, které symbolizují první světovou válku, můžeme zmínit hlavěň 5cm kanonu pro Fahrpanzer nebo municí do obléhacích děl. Mezi nimi vyniká 42cm granát a nábojka pro 42cm mozdíř L16 zvaný y-Gerät a použitý mimo jiné při dobývání pevnosti Lutych. Druhou světovou válku přibližuje třeba torzo věže čs. lehkého tanku LT-38 používané v německých fortifikacích a německá pevnostní lafeta pro těžký kulomet MG-08. Dobývací prostředky pak zastupují střepina 800mm granátu pro železniční kanon Dora, letecká bomba SC-1800 o hmotnosti 1832 kg s náplní 1100 kg trhaviny a německá protibetonová puma urychlená raketou.